

Špecifické vývinové poruchy učenia

- námety, odporúčania -

Poskytujeme Vám alternatívne metódy práce s deťmi s poruchami učenia. Niektoré sa Vám môžu zdať príliš náročné, ale väčšina je v praxi vyskúšaná a mnohé z nich sa s úspechom používajú pri práci v dyslektických triedach. Sú to v podstate doporučené prístupy k týmto deťom a záleží na Vás, ktoré **formy práce** vám budú vyhovovať a použijete ich pre svojich žiakov. Nemusíte ich samozrejme využívať všetky, vždy je nutný individuálny prístup k dieťaťu a individualizácia metód. Len pri formálnom prístupe k dieťaťu so špecifickou poruchou učenia nenastane u dieťaťa obrat k lepšiemu. Premyslený, špecializovaný a individualizovaný prístup sa vždy vyplatí.

ČÍTANIE /jazyk slovenský, cudzí jazyk , náukové predmety/

- nevyvolávať dieťa k dlhému čítaniu nahlas pred celou triedou, ale nechať ho čítať len **krátke** jednoduchšie úseky textu, ak je v triede viac dyslektických detí, **striedať** ich v čítaní častejšie, po jednej – dvoch vetách
- v domácej príprave dávať dieťaťu len **primeranú časť textu** (napr. jeden dlhší odstavec alebo viac kratších odstavcov), kľúčovú časť textu
- nechať dieťaťu k dispozícii potrebné pomôcky (záložku, okienko na čítanie, tabuľku s abecedou ap.)
- tolerovať **slabikovanie** dyslektických detí, ktoré sú zaradené v ambulantnom nácviku, viesť ich k správnej technike čítania, odbúrať tzv. „dvojité čítanie“, kde si žiak dopredu prečíta slovo potichu pre seba a až potom ho vysloví nahlas
- to isté pri **dlhých, ťažkých alebo cudzích slovách**, ktoré i deti už z väčšej časti kompenzovanou dyslexiou horšie zvládajú
- **nekárat' a netrestať** dyslektické dieťa, ktoré sa horšie orientuje v texte a „nevie, kde ostatní čítajú“, keď je vyvolané, je nutné brať do úvahy, že tieto deti nemôžu **stačiť tempu** bežného čitateľa
- pred vlastným čítaním vybrať z textu ťažké slová a precvičiť ich čítanie (niekedy je nutné nacvičiť aj výslovnosť), až potom nechať dieťa čítať celý text, naučiť dieťa a jeho rodičov rovnakou metódou postupovať pri domácej príprave. **Hravou formou naučiť dieťa rýchlo sa orientovať v texte a poznávať určité slová**

DIKTÁT

- písanie diktátov výrazne **obmedzujeme**, dávame prednosť **ústnemu overovaniu** znalostí dieťaťa alebo vo forme doplňovania do predpísaného textu, prípadne **testovej forme**, využívame PC
- dieťa píše len to, čo stihne napísať. Na tomto spôsobe sa s dieťaťom vopred dohodneme /rešpektujeme tým pomalé pracovné tempo/
- dieťa píše tak, že **vynecháva vždy jednu vetu** textu; má tak možnosť dokončiť a skontrolovať si pôvodnú vetu, zatiaľ čo ostatní píšú ďalej
- nechať dieťaťu k dispozícii **dyslektickú tabuľku**, kde sú farebne („mäkkými a tvrdými“ farbami) odlišené mäkké a tvrdé spoluhlásky (dieťa sa s ňou ale vopred musí naučiť zaobchádzať a rýchle sa v nej orientovať)
- diktát pripraviť **ako dopĺňovačku**, doplňovaniu je možné použiť aj pracovné fólie alebo dať k doplneniu nie celý diktát, ale len tie slová, pri ktorých sledujeme určitý pravopisný jav (eliminujeme tak nárast zbytočných špecifických chýb plynúcich z poruchy)
- poskytnúť dieťaťu **dlhší čas na kontrolu napísaného** (zbierať mu zošit ako poslednému)
- využívať možnosti **priebežného slovného hodnotenia** (známkou hodnotiť len v prípade, že sa dieťaťu diktát „podarí“)
- zaznamenať počet chýb, ak to dokážeme, odlíšiť **špecifické chyby plynúce z porúch** (napr. vynechávky písmen, znamienok, nesprávne použitie i – y v slovách so slabikami di, ti, ni, li – dy, ty, ny, ly) od **nešpecifických** a označiť ich pomer (napr.: 6 nešpecifických chýb – 1 špecifická)
- nenútiť dieťa k opravám klasický spôsobom, ale **zaviest' zošit na evidenciu chýb**, kde predpíšeme slovo správne, rodičia aj dieťa tak ľahšie získajú prehľad o tom, v čom dieťa najčastejšie robí chyby a môžu slová pri domácej príprave precvičovať. Robíme tak aj preto, že pri klasických opravách sa stáva, že dieťa stále opakuje rovnakú chybu a tým sa fixuje nesprávny tvar slova
- **výrazne podčiarknuť slová napísané správne, chyby neopravovať červenou**- červenou zvýraznený nesprávny tvar máva dieťa tendenciu si zapamätať
- diakritické znamienka doplňovať okamžite. Dieťa s poruchou po napísaní celého slova nie je schopné ho doplniť, alebo ho to veľmi zdržuje
- nenútiť dieťa ku každodennému dlhému prepisovaniu alebo dopisovaniu toho, čo nestihlo vypracovať; nechať ho napísať len to najdôležitejšie

- prejavovať zhovievavosť pri hodnotení písomného prejavu, zvlášť čo sa týka písmen tvarovo podobných, ktoré bývajú často zamieňané (a-o, m-n, l-k-h, r-z a pod.), nedokonalých tvarov a smeru písmen a ich rozdielne výšky a celkovo výrazne zníženej písomného prejavu
- diktát dopredu **precvičiť** (napr. formou domácej úlohy, pred vlastným písaním diktátu ešte raz precvičiť „kľúčové“ slová buď ústnou formou alebo pomocou doplnovačky
- **tempo diktovania** ak je to možné (v triede s menším počtom alebo s väčším počtom detí s poruchami učenia) **prispôbiť buď najpomalšiemu** alebo aspoň pomalším žiakom
- **vynechať**, alebo **aspoň obmedziť časovo limitované** (tzv. “päťminútovky“)
- **oceniť u detí snahu o zvládnutie a aplikáciu pravopisných pravidiel** aj keď výsledok nebýva úsiliu adekvátny. Deti so špecifickými poruchami učenia mávajú i tzv. znížený jazykový cit. V praxi to znamená, že sa dokáže naučiť základné pravopisné pravidlá, ale ich aplikácia na javy príbuzné a odvodené im už robí ťažkosti.

OPIS, PREPIS

V tejto oblasti majú ťažkosti zvlášť deti trpiace dyslexiou; dieťa si text, ktorý má opisovať alebo prepisovať, **nesprávne a s ťažkosťami prečíta** a následne i nesprávne napíše. Aj tu sa prejavuje **pomalé pracovné tempo** týchto detí.

- je vhodné nenútiť dieťa za každú **cenu napísať všetko** (dopredu ho upozorniť, aby sa nesnažilo napísať čo najviac na úkor kvality)
- umožniť dieťaťu tiché **predhovárnia** si (obzvlášť u detí s výraznými ťažkosťami v zrakovej diferenciacii a v sluchovej analýze a syntéze)
- **kombinovať prepis s doplnovačkami**, využiť pracovné listy a fólie
- opis a prepis častejšie **kombinovať** preto, aby nedošlo k vzniku chýb vplyvom nesprávne prečítaného textu

PÍSANIE

- dbať na **správne sedenie** pri písaní a **držanie písacej potreby**
- zaraďovať podľa potreby **uvoľňovacie cviky** (pred i behom písania)
- dať k dispozícii násadku k správne držaniu písacieho náčinia, k napomáhaniu jeho správneho sklonu, na písanie používať písacie potreby, ktoré „nezadrhávajú“ po papieri a ktoré nie sú príliš slabé pre uchopenie. Kvalitné plniace pero používať aspoň pri domácej príprave
- využívať zošity alebo podložky s **pomocnými linajkami**

OSTATNÉ PREDMETY / zemepis, dejepis, prírodopis.../

Špecifické poruchy učenia tým, že postihujú prevažne oblasť čítania a písania, **zasahujú** nielen do oblasti slovenského jazyka, ale aj do **všetkých vyučovacích predmetov**, v ktorých sú tieto schopnosti používané. Preto je aj tu nutné využívať niektoré z metód tolerantného prístupu k týmto deťom.

- v písomných prejavoch voliť takú formu, aby stačila len **krátka odpoveď** (najlepšie testy s voľbou správnej odpovede), testy / možnosť voľby a, b, c/
- preferovať **ústnu formu skúšania**
- nenechávať dieťa písať **dlhé zápisy**, často také zápisy nie sú ani použiteľné k tomu, aby sa dali celé prečítať
- prečítať, poprípade **skontrolovať pochopenie zadania úlohy** (napr. v matematike slovné úlohy), nehodnotiť chyby z nedokonalého prečítania textu
- v *matematike* **dávať pozor na zámeny** tvarovo podobných alebo zrkadlovo obrátených čísiel (napr. 6- 9, 3- 8) a na chyby vzniknuté z nedodržania správnej úpravy- napr. posun čísiel pri sčítaní – odčítaní pod sebou (zvlášť u dysgrafikov); v týchto prípadoch skontrolovať nielen výsledok, ale aj správnosť postupu pri vypracovaní úlohy
- v *geometrii* s toleranciou hodnotiť u dysgrafických detí **nižšiu kvalitu rysovania**
- brať do úvahy, že niektoré dysgrafické deti môžu mať problémy aj vo výtvarnej a pracovnej výchove
- u dysgrafických detí je nutné tolerantne hodnotiť zníženú kvalitu písania v zápisoch v zošitoch aj v iných predmetoch než slovenský jazyk a to i na 2. stupni ZŠ
- v predmetoch, kde je dysgrafický žiak závislý na čítaní textu (dejepis, zemepis, prírodopis...), **častejšie kontrolovať pochopenie textu; vyznačovať dieťaťu** len najdôležitejšie fakty a naučiť jeho i rodičov takto postupovať pri domácej príprave, brať do úvahy, že sa učí skôr „**sluchovou cestou**“ (pre domácu prípravu možnosť použitia magnetofónu , diktafónov...)
- vo výuke *cudzích jazykov* preferovať už vyššie zmienenú „**sluchovú cestu**“, sústrediť sa na ústne zvládnutie slovnej zásoby základných fráz, uvedomiť si, že aj keď sa špecifické poruchy učenia (dyslexia, dysortografia, dysgrafia) úzko týkajú hlavne slovenského jazyka, prelínajú sa so všetkými ostatnými vyučovacími predmetmi a aj s celým životom týchto detí.